

21.13x31.28	31	44	עמוד	לאשה	12/11/2012	34425069-3
16320						

בכונת צה"ל צה"ל

שושי אופיר היא הליצנית הרפואית היחידה בישראל שעובדת עם נפגעי אלימות מינית. במרכז טנ"א בבית החולים פוריה היא פוגשת חדי שבוע ילדים שעברו חוויות מרסקות, ומנסה להחזיר להם את התחושה שהם בני אדם ולא חפץ. אחר כך, מחוזקים ובוטחים יותר, הם מסוגלים לשתף ולספר מה עברו

למרכז מלווה באמה ובסבתה. היה חשד שאביה פוגע בה מינית והרופאה הייתה צריכה לבצע בה בדיקה גופנית. בגלל הטרואמה שהילדה חוותה היא סירבה במשך 24 שעות שיוורידו לה את הטיטול. נכנסנו לבדיקה, אני, הסבתא והאמא יחד עם הרופאה, והילדה צרחת צרחות איומות. ניסיתי להרגיע אותה, שרתי לה שירים, אבל בכל פעם שהיא כבר התחילה להירגע, הסבתא או האמא הצי" טרפו לשירה, וברגע שהילדה שמעה את קולותיהן היא חוזרת להיות היסטרית. "התלבטנו מה לעשות והרופאה שאלה אם אני מוכנה לקחת את הילדה בידיים. הוחלט שנבצע את הבדיקה בלי האם או הסבתא. הסכמתי, אבל לא תיארתי לעצמי עד כמה זה יהיה קשה. כשניסיתי לגעת בילדה היא פשוט זינקת עליי, וכעבור מספר דקות מצאתי את עצמי שוכבת איתה יחד על המיטה בחדר הבדיקה. בדרך כלל אני עומדת לצד המטופל, לא שוכבת איתו על המיטה. בסוף הצלחתי להרגיע אותה, היא כמעט נרדמה לי בידיים, והבדיקה עברה בשלום, אבל אני חזרתי מרוסקת הביתה".

● איך זה עובד בדרך כלל?
"למרכז מגיעים ילדים נפגעי תקיפה מינית מגיל עשרה חודשים ועד 18. הם מופנים אלינו מהמשטרה, מהרווחה וממוסדות החינוך. הם מגיעים מיד אחרי שסורם התגלה ואנחנו פוגשים ילדים מרוסקים. הם חשים שהם נמצאים בנפילה חופשית, אין להם קרקע בטוחה לדרוך עליה".

מבחינת הילד אני לא חלק מהצוות

● באיזה שלב הם פוגשים אותך?
"כשהילד מגיע אלינו, מקבלות אותו רופאה ועוברת סוציאלית ויחד איתן יש תמיד גם מתנדבת. בשלב זה אני מקבלת מידע שהגיע אלינו מטופל ואני מבררת בן כמה הוא, מתי זה קרה, מי ליווה אותו אלינו ומה מידת הקרבה של החשוד לילד.

"בערך רבע שעה או עשרים דקות אחרי שהילד התקבל במרכז אני מגיעה, ומבחינתו אני לא חלק מהצוות. למעשה, אני בכלל לא ניגשת אליו. כמו כן שכל הזמן אני רואה אותו, אבל הוא לא מבחין בכך. אני מסתובבת בחדר והחיישנים שלי מתחילים לפעול. אני קולטת את מידת הקרבה בין הילד והמלווה שלו, באיזה מצב נפשי הילד נמצא, באיזה מצב נפשי הצוות נמצא. לפעמים אני פוגשת בצוות עצוב מאוד, שגם אותו אני צריכה להרים למעלה.

"אחר כך אני נכנסת לחדר כאילו במקרה. אני שואלת למשל אם האנשים בחדר ראו את העכבר שהשארתי שם וביקשתי שיאכילו אותו, ומודיעה שעכ-

מאת שרון רופא-אופיר | צילום: חגי אהרון

היה רגע אחד שבו שושי אופיר הבינה שעבודתה כליצנית רפואית דרושה לא רק עם אנשים חולים, אלא דווקא, ובעיקר, בטיפול בילדים שחוו תקיפה מינית. זה קרה לפני שש שנים, כאשר ד"ר נסיה לנג, מנהלת מרכז טנ"א (טיפול נפגעי אלימות מינית) בבית החולים פוריה, ביקשה לבצע בדיקה גופנית בילדה בת תשע שנאנסה על ידי אביה.

"הילדה סירבה לבצע את הבדיקה והייתה במצב נפשי איום" היא מספרת. "כשר" לנג פנתה אליי, לא השבתי פעמיים. נכנסתי לחדר, והילדה, שהופתעה מנוכחותי הצבעונית והעליזה, נרגעה במהרה. אחרי זה שיחקנו יחד, התזנו מים אחת על השנייה, התגלגלנו מצחוק, והבדיקה עברה בצורה חלקה". מאז עברו עליה שש שנים של פגישות קורעות לב. "כל שבוע אני פוגשת ילדים שהסוללה שלהם ריקה ואני מנסה הכול כדי להטעין אותה מחדש. בשיר נה מנפגעי טראומות אחרות, ילד שמגיע אלינו מרגיש שהוא הפך לחפץ. כך מתייחס אליו התוקף, והילד, כחפץ, חש שהוא לא שווה כלום. בחוויה החיובית המחזקת שאנחנו חווים יחד, אני מצליחה להחזיר לילדים את התחושה שהם בני אדם, וברגע שהם מרגישים חזקים ויודעים שיש מי שמקשיב להם, הם גם מסוגלים לשתף ולספר את מה שעל לבם".

גם בבוקר הראיון שלנו הודיעו לה כי היא נדרשת במרכז טנ"א, אליו היא אמור להגיע ילד בן שבע שחווה התעללות מינית. היא התלבטה ולבסוף החליטה ליישם שנקיים את הפגישה מחוץ למרכז, "כי אם אשאר כאן לא אוכל להתנתק באמת, הלב והראש שלי יהיו כל הזמן עם הילד".

● זה מאוד משפיע עליך.
"כן, במיוחד כשמדובר בילדים רכים. אני ישר מרגישה אחריות כאדם מבוגר וגר ושואלת את עצמי איך זה היה יכול לקרות. היו פעמים שהרגשתי שאני יוצאת מודעת. המקרים הלכו איתי הביתה ומציאות החיים שלי התערבבה עם מציאות החיים של הילדים. חששתי שמאחורי כל עץ מסתתר אנס, ובכל נהג מונית ראיתי מיד חשוד פוטנציאלי. אני אמא לשלוש בנות, וסוף החרדה שלי לגביהן עלה. מאז למדתי להפריד. בצוות הטיפולי אנחנו עוברים הדרכות שמסייעות לנו לפרוק מהלב, וכשאני מגיעה הביתה אני נכנסת להתקלה ושורפת מעליי את הסיפורים הקשים של היום".

● ועדיין יש מקרים שלא תשכחי?
"יש הרבה מקרים כאלה. אני זוכרת, למשל, ילדה בת שנתיים, שהגיעה

22.05x32.9	32	44	עמוד	לאשה	12/11/2012	34425138-0
16320						

שושי אופיר. "כל שבוע אני פוגשת ילדים שהסוללה שלהם ריקה ואני מנסה הכול כדי להטעין אותה מחדש"

20.17x18.07	33	44	עמוד	לאשה	12/11/2012	34425145-8
16320						

"למרכז מגיעים ילדים נפגעי תקיפה מינית מגיל עשרה חודשים ועד 18. הם מופנים אלינו מהמשטרה, מהרווחה ממוסדות החינוך. הם מגיעים מייד אחרי שסודם התגלה ואנחנו פוגשים ילדים מרוסקים. הם חשים שהם נמצאים בנפילה חופשית, אין להם קרקע בטוחה לדרוך עליה"

שיו אני רוצה לקחת אותו בחזרה. במקרה אחר אני פשוט נכנסת, נשכבת על השטיח ו'הולכת לישון'. הכניסה שלי לחדר מעוררת עניין, ובהמשך אזורם לפי התגובות שאקבל. למשל, אם 'ישנתי' ואני שומעת צחקוקים והתלה-שויות, אסתובב ואהיה לכאורה נבוכה מאוד מהנוכחות של הילד ומלוויו. זה שם אותי במ-קום חלש יותר. במקום שהם יהיו נבוכים, אני הנבוכה.

"לאחר מכן אני מתחילה לחפש איפה מתקיים החיבור שלי אל הילדים. למשל, אם הילדה שלפניי אוהבת צבע ורוד או פרפרים ונסיכות, או אם הילד אוהב כדורגל, אני אנסה להתחבר מהמקום הזה".

● ליצן לא יכול גם לייצר הרתעה?

"יש סוגים שונים של אנשים וסוגים שונים של ליצנים. יש ליצנים שעושים רעש ובלגן וזה טוב למצבים מסוימים, אבל בוודאי לא מתאים לילד במצב נפשי נורא כל כך. במקום להרים אותו למעלה זה יקבור אותו לגמרי. יש לי מלא חיישנים שמכוונים כל הזמן אל הילד, ואם אראה שהוא מסיט ממני את המבט ואינו מוכן ליצור קשר, אמשך לנסות בלי לאיים עליו באופן ישיר, עד שהוא יתחיל להתעניין בי."

"הנה דוגמה למקרה כזה: באחד הבקרים הגיעה אלינו משפחה חרדית בת חמישה יל-

דים, שארבעה מביניהם נפלו קורבן להתעללות מינית על ידי השכן שלהם. ההתעללות נמשכה מספר שנים והילדים שתקו, עד שיום אחד סיפר האח הצ-עיר למורה שלו. מכאן הכול התגלגל.

"הגעתי לטנ"א, והבן הבכור של אותה משפחה, שהיה אז בן 15, ישב שם כעוס מאוד. בשלב מסוים הוא פנה אליי ואמר בכעס: 'איזה באסה, הייתי צריך להיות בטיוול השנתי ותראי לאן הגעתי'. הסתכלתי עליו ואמרתי: 'באמת באת לטיוול שנתי. גם אני באתי לטיוול שנתי. אז יאללה, בוא נלך'. הוא היה בשוק, ועוד לפני שהבין מה אני רוצה ממנו כבר יצאנו אני, הוא ואחיו לטיוול. במשך שעה טיילנו בשטח בית החולים, הראיתי להם את האמבולנס, נכנסנו לחדר האוכל, ובאישוהו שלב הוא הסתכל עליי ואמר: 'את יודעת, אני מרגיש פעמי משיה. מאז שפגשנו אותך נגמר הדברים הרעים ורק דברים טובים קורים לנו'. הייתה לי צמרמורת. התרגשתי מאוד. כשחזרנו, הם שיתפו פעולה עם הבדיקה והכעס התפוגג לחלוטין.

"במקרה אחר הגיעה לכאן נערה בת 13 שנאנסה על ידי כמה חברים של אחיה הגדול. זה קרה כשהיא הייתה לבד בבית. הם הגיעו לבקר את האח ואנסו

אותה בזמן שהמתינו לו. אמה האשימה אותה שזה קרה באשמתה, שהיא זו שפיתתה אותם. כשהן הגיעו לכאן, הן ישבו מרוחקות מאוד זו מזו, והנערה, שגם ככה האשימה את עצמה כמה שהתרחש, הייתה כבויה לחלוטין.

"שברתי את הראש איך להגיע אליה ובסוף הצעתי שאלמד אותה לעשות ג'אגלינג עם מטפחות. להפתעתי, זה הרליק אותה. תוך דקות גילינו שהיא ממש מצטיינת בזה והחלטתי למנף את האירוע ולהפוך אותה מקורבן לכור כב. כשהאם עברה שיחה עם הצוות, רפקתי בדלת ואמרתי: 'גבירותיי ורבו-תיי, חזרנו עכשיו מסיבוב הופעות בעולם. הרשו לי להציג בפניכם את האחת והיחידה, הגדולה מכולם'. הנערה התחילה במופע ובסוף כולם מחאו לה כפיים בהתלהבות, חוץ מאמה, שישבה קפואה ועל פניה הבעה של גועל.

"עצרתי הכול, פניתי אל האם ואמרתי לה: 'התשובה שלך לא נכונה'. רמי-זתי לה בכך שזה לא בסדר שהיא לא מחאה כפיים. ואז שוב הכרזתי על הילדה ושוכ כולם מחאו כפיים, ותוך כדי כך סימנתי לאם מה לעשות. היא החלה למחוא כפיים בהסננות, ואחר כך בהתלהבות גדולה, עד שכל כך התלהבה שגם אצלה נפרץ המחסום והיא קמה אל הילדה והיבקה אותה. מאותו רגע

10.22x29	34	44	עמוד	לאשה	12/11/2012	34425170-6
16320						

המשך

האווירה בבדיקה השתנתה ובסוף שתייהן יצאו מחובקות. אז נכון שזה לא עשה את העולם יפה יותר או תיקן את המעוות, אבל לפחות יש להן אחת את השנייה. פתחתי דלת שגרמה לשתיהן להבין שיש להן מה להציע זו לזו ומכאן הן יצאו הרבה יותר מחוזקות."

כל יום אני אוספת חיוכים

היא בת 48, נשואה ליהודה, העוסק בהדפסות אמנותיות, ואם לשלוש בנות, מאי (17.5), טל (15) ונגה (13). היא נולדה בדרום אפריקה. לישראל עלתה עם אחותה והוריה כשהייתה בת שבע.

● איך הגעת לליצנות רפואית?

"תמיד הצחקתי את כולם. למקצוע דווקא התגלגלתי במקרה. לאחר הצבא חברה טובה שלי נסעה בטרמפ עם שני ליצנים. היא סיפרה להם שיש לה חברה שהיא בדיק כמותם, והם נתנו לה את מספר הטלפון שלהם. יצרתי איתם קשר, ושמעתי מהם על 'מהרבא', בית הספר הראשון בישראל לליצנות ותיאטרון רחוב. הלכתי ללמוד שם אצל אברהם דנא, שהביא ארצה את ליצנות הרחוב, וכך התחלתי."

שושי עבדה כליצנית במופע רחוב, בימי הולדת ובמתג'סים ברחבי הארץ, וכדי להשלים הכנסה עבדה אצל אביה, רופא משפחה, כמזכירה רפואית. "בבוקר הייתי מזכירה ואחר הצהריים ליצנית והדברים השתלבו באופן טבעי. ראיתי מול העיניים איך אנשים מגיעים למרפאה עם עיניים כבויות ונכנסים לרופא בעיניים מחייכות."

לימים שמעה על קורס לליצנות רפואית והחליטה ללכת ללמוד שם. "יציתי רתי איתם קשר וכשספרתי להם על עצמי הם אמרו שאין להם מה ללמד אותי אבל הוסיפו שישמחו אם אתחיל לעבוד איתם. היום אני משתייכת לקבוצה שנקראת 'רופאי חלום', מיסודה של קרן מגי."

היא עבדה במחלקה האונקולוגית בבית החולים שיבא בתל השומר במשך שנה וחצי, משם עברה לבית החולים לניאדו, ולפני שמונה שנים, כשהחליטו היא ובעלה לעבור לגור בכפר הרוב שמעל הכנרת, הגיעה לבית החולים פור ריה, שם עבדה במחלקות שונות עד שהגיעה למרכז טנ"א. היום היא נקראת למרכז לטפל בילדים פעמיים בשבוע ("אנחנו המרכז היחיד בעולם שמפעיל ליצנות רפואית כחלק מבדיקה של נפגעי תקיפה מינית"). בשאר הימים היא עובדת במחלקת פגים, במחלקה האונקולוגית ובמרפאות הרוץ ועוד יום אחד בבית החולים זיו בצפת.

כשהיא עובדת בבית החולים פוריה קשה להתעלם ממנה. אישה יפה לכוך שה בבגדים צבעוניים, המחזיקה בידה תיק בצורת משפך, על ראשה כובע קטן אדום עם פרח גדול ואת אפה מעטר אף אדום של ליצן. "נפלא שאנשים מחייכים אליי. כל יום אני אוספת חיוכים, ובימים קשים אני מזכירה לעצמי את החיוכים שאספתי ומתמלאת מזה."

במקביל, היא מעבירה הרצאות וסדנאות בנושא ליצנות רפואית ותקיפה מינית, ומסיימת את התואר השני בטיפול באמצעות אמנויות באוניברסיטת חיפה. "התזה שלי עוסקת בחוויה של ההורה המלווה במפגש בין הילד והליצן בבית החולים". בנוסף היא מעלה הצגה שכתבה עם ד"ר לנג, המיועדת לגילאי 6-4 ועוסקת בתקיפה מינית.

"ההצגה שלנו, שנקראת 'סודות שצריך לספר', עוסקת בתחום האפור ולא במפלצות הגדולות. למשל, אנחנו מראות שני ילדים שמשחקים בגן ברופא וחולה כשאחד הילדים רוצה להכניס לשני מדחום לטוסיק, או מפגש בגן המ' שחקים עם אדם זר שמוזמין את הילד לבוא אליו הביתה לראות את הגורים שהכלבה שלו המליטה, ולא פעם קורה אחרי ההצגה שילדים באים ומשתפים את הגננות בחוויות דומות שעברו.

"חשוב לנו שהילדים יפנימו את המסר, שלא משנה מה קורה, לא חולכים עם זרים ומפסיקים את המשחק כשזה הופך למשהו שכבר לא נעים לך. והכי חשוב, שידעו לשתף ולספר את הסודות ולא לשמור אותם בכטן". ■

מרכז טנ"א, טיפול בנפגעי אלימות מינית, פועל בבית החולים פוריה, הסמוך לטבריה. את המרכז הקימה לפני עשר שנים רופאת הנשים ד"ר נסיה לנג, מתוך מחשבה שיש להקים מרכז אליו יגיעו ללא חשש נשים וילדים שחוו תקיפה מינית, ובו יוכלו לעבור ללא תשלום כספי בדיקה גופנית מקיפה, יקבלו לידיהם תיעוד משפטי ויסתייעו בתמיכה נפשית ראשונית. במרכז נבדקים מדי שנה כ-100 מטופלים, 85% מתוכם הם ילדים שחוו תקיפה מינית, במקרים רבים על ידי בן משפחה קרוב. טנ"א, טל' 04-6652481.